

Отже, у перші роки після проголошення незалежності України політичним керівництвом держави здійснювалися спроби реалізації радянського зразка — декларативної моделі соціально-економічних змін на селі. Водночас загострення політичної й економічної кризи відсувала на другий план це завдання. Село невпинно потенційно деградувало, погіршувалось матеріальне самопочуття сільських трудівників, криза все далі поглиблювалась.

Левітас Ф.А.,

*завідувач кафедри методики суспільно-гуманітарної освіти та виховання
Київського університету імені Бориса Грінченка,
доктор історичних наук, професор*

УКРАЇНА В ПЛАНАХ НАЦИСТСЬКОЇ НІМЕЧЧИНИ

Автор розглядає питання характеру Другої світової війни для українського народу, роль та місце України у боротьбі з нацистською Німеччиною.

Ключові слова: Друга світова війна, нацистська Німеччина, фашизм, українське питання.

The author examines character of the World War II for the Ukrainian people, the role and place of Ukraine in the fight against Nazi Germany.

Key words: World War II, Nazi Germany, fascism, Ukrainian issue.

На перший погляд, запропонована тема не належить до «білих плям» історії. Але сучасні суспільно-політичні трансформації і пошук нових візій історії Другої світової війни однаково надають їй актуальності. Звернення до цієї проблеми, всебічне осмислення її в контексті сучасних наративів дають нам ключ до відповідей на питання: «Якою для українського народу за характером була минула війна з нацистами?», «Роль і місце України в боротьбі з фашизмом і нацизмом?».

У 1925 р. в книзі «Моя боротьба» Гітлер писав: «Якщо ми сьогодні говоримо про нові землі і території в Європі, ми звертаємо перш за все свій погляд до Росії, а також до сусідніх з нею і залежних від неї країн... Ця величезна держава на Сході визріла для загибелі».

У східній політиці Третього Рейху Україна завжди займала особливе місце. На початку «нацистського маршу» лідер Третього Рейху заявляв: «Ми важко відвойовуємо у моря кілька метрів, ми мучаємося, осушуючи болота, а на Україні безмежні родючі землі... лежать, очікуючи нас». За планами нацистів, територія України мала бути перетворена на німецьку колонію. З наближенням Другої світової війни Гітлер і його оточення всебічно використовували «українську карту». Р. Гелен, один з керівників розвідки нацистської Німеччини, занотував в своїх щоденниках: проектуючи плани боротьби за світове панування, фюрер підкреслює значення для майбутньої війни нафти Кавказу, хліба, металу, вугілля України. Без цього він не бачить успіху.

Напередодні Другої світової війни тема України є досить актуальною у секретних дипломатичних перемовинах. Щоб приспати пильність керівників Польщі, з якими нацисти заключили договір про ненапад (1934), українські землі стали об'єктом безапеляційних торгів з офіційним керівництвом тодішньої Польської держави. Нацистські дипломати натякали своїм зарубіжним колегам, що не проти здійснити проект Великої Польщі «від моря до моря» і спільного походу проти більшовиків. Приблизно в цей же час відбуваються секретні контакти німецької дипломатії з лідерами ОУН «Б» і ОУН «М». Кожному з них обіцяна підтримка у створенні незалежної держави, вільної від поляків і комуністів. Щоб зрозуміти бруталність нацистської дипломатії, треба звернути увагу на стенографічний запис таємних розмов Гітлера під час таких перемовин: «Нехай не сподіваються, Україна буде належати Німеччині».

Доля України стала об'єктом маніпуляцій берлінських керманців. Близький до нацистського Олімпу доктор Г. Раушнінг занотував роздуми Гітлера після однієї із зустрічей: «В центрі я поставлю стальне ядро, сковане в неподільне ціле Німеччини. Блок сотен мільйонів людей, непорушний, без тріщин і без іногородців. Потужний і фундаментальний для нашого панування. Далі — Східна Федерація. Польща, держави Балтії, Угорщина, Балканські держави, Україна, Поволжя, Грузія. Федерація — це, звичайно, не наші рівноправні партнери, а союз допоміжних народів, без армій, без самостійної політики, без самостійної економіки і нікому не буде поліпшень».

Як свідчать документи, в українському питанні не було єдності між армійськими генералами Вермахту і злочинними нацистськими структурами СС. Перші допускали можливість певної автономії України в орбіті інтересів Німеччини. Керівники СС і СД розглядали Україну тільки як колонізовану територію, населену расово неповноцінними людьми. Із документів рейхсфюрера СС Г. Гімлера: «Ми вищою мірою зацікавлені в тому, щоб ні в якому разі не об'єднувати народи східних областей, а навпаки, дрібнити їх на якомога дрібніші парості і групи... Вже через кілька років, я гадаю, через 4–5 років, поняття “кошуби”, приміром, повинно стати невідомим, оскільки на той час кошубська народність вже більше не існуватиме... Я сподіваюсь, що нам повністю вдасться ліквідувати поняття “євреї”... Деякий час буде потрібен для того, щоб на нашій території зникли такі народності, як українці... Ще в більшій мірі це стосується поляків».

Після початку війни Німеччини з СРСР ці плани стали реальністю. За роки гітлерівської окупації України (з червня 1941 р до жовтня 1944 р.) нацистами, їх союзниками, поліційними підрозділами було знищено 8,5 млн цивільного населення. Якщо жертвами Голокосту стало більше 1,5 млн євреїв, то на інше населення припадає понад 7 млн загиблих. За етнічним походженням більшість з них були українцями. Підсумком нацистського панування на території України стало понад 350 місць масового знищення людей, 245 населених пунктів, спалених карателями разом з населенням. 2,5 млн мешканців України було вивезено на примусові роботи до Німеччини. За спогадами одного із діячів ОУН, «добрі» німецькі господарі ставились до своїх робітників зі Сходу як британські колонізатори до місцевого населення в Індії.

В історії України було три трагічні фази Другої світової війни. Перша пов'язана з проголошенням незалежної держави Карпатська Україна, якій доля відвела на життя всього кілька днів. Як свідчить аналіз тогочасної європейської преси, назва «Україна» не сходила зі шпальт провідних засобів масової інформації. На сторінках часописів пророкували Велику європейську війну, формування нової карти Європи, яка існувала після Версальського договору. Передбачалось, що Гітлер, захопивши Карпатську Україну, рушить далі на Схід, приєднавши до неї Галичину, Правобережну і Південно-Східну Україну. В найвищих політичних колах і вій-

ськових штабах «не без зацікавлення» прогнозувались подальші події на Сході. Але на територію Карпатської України вступили за згодою з Німеччиною угорські війська. Про всю таємну дипломатію ми навряд чи дізнаємось, але окремі факти дають матеріал до роздумів. Наприклад, 30 травня 1939 р. представник німецького МЗС Вайцзекер повідомив радянському дипломату Астахову про те, що Німеччина, відмовившись від Карпатської України, зняла привід для війни і щиро сподівається на встановлення добрих відносин з СРСР.

В умовах геополітичної боротьби великих світових гравців український народ один на один обстоював свої національні інтереси. Як свідчать матеріали львівських часописів «Нова Зоря» і «Жіноча воля», «тоді, коли 8 млн чехів віддавали себе під панування німецької держави без найменшого спротиву, в той же час тисячі українців виступили проти мадярської кількатисячної армії... Під Хустом відбулась велика битва, в якій з обох сторін полягло багато сотень вояків... Не можна не підкреслити, що український народ... хоробро боровся».

Наступна фаза стосується початку Другої світової війни. Ганс Франк, якого Гітлер призначив намісником на землі Західної України, цинічно стверджував: «Після нашої остаточної перемоги я відправлю українців на фарш». Невипадково Галичина і Західна Волинь стали центрами формування антинацистського руху Опору – Української Повстанської Армії. Найбільш подразливою видається нам третя фаза війни, пов'язана з нападом фашистської Німеччини на СРСР. Зважаючи на всі тягарі історії (голодомори, репресії та ін.), вважаємо об'єктивною точку зору професорів-україністів О. Субтельного та А. Жуковського про те, що напередодні 22 червня 1941 р. УРСР була державною одиницею, але її права були значно обмежені. А от коли на території України встановився «новий порядок», УРСР як адміністративно-територіальна одиниця взагалі зникла з карти світу.

Значний джерельний матеріал, різноманітні наративи, присвячені Другій світовій війні, відкривають для нас можливість об'єктивно зрозуміти трагедію України під час нацистської навали. Із спогадів офіцера СС П. Ноймана: «Кілька місяців тому ми вступили в українські села. Нас вітали як визволителів, тріумфальні арки будувались практично скрізь (на Західній Україні відчувалось

незадоволення радянізацією 1939–1941 рр.). Але пройде трохи часу, коли німців будуть ненавидіти». Узагальнюючи значний масив зарубіжних і українських джерел, спеціаліст з військової історії Німеччини Й. Бекстер підкреслює, що селяни України, змучені голодомором, вітали війська Вермахту і взагалі добре ставились до німецької армії. Але після дій СС та її підрозділів, які ставились до місцевого населення як до нижчої раси, почався активний спротив німцям. У Галичині виступили проти двох тоталітарних систем, нацистської і сталінської тоталітарної.

Перемога над нацизмом мала доленосне значення для України. В лавах радянської армії і партизан боролось з гітлеризмом до 7 млн українців. Внесок у розгром нацизму приніс Україні і українському народові світове визнання і шану демократичних суспільств. Тому спроби принизити роль України у цій боротьбі безпідставні. Жертовний і безсмертний подвиг українців не підлягає ніяким ревізіям. Невипадково писав у своїх щоденниках великий О. Довженко: «Ми б'ємося за те, що є у нас найцінніше. Ми б'ємося за Україну».

Mykola Makhortykh,

*University of Amsterdam /
Kyiv Borys Grinchenko University,
PhD Candidate*

THE GEOPOLITICS OF CYBERSPACE: CYBERWARS AND THE UKRAINIAN CRISIS

У статті розглянуто значення кібер-простору в контексті геополітики на прикладі впливу кібер-воєн на перебіг Української кризи. У статті виділено три основних форми кібер-воєн, які спостерігалися в ході кризи: 1) кібер-злочини; 2) пропаганда/дезінформація; та 3) веб-війни. Результати дослідження вказують на те, що дві останні форми кібер-воєн мали значний вплив на перебіг кризи, посилюючи протиріччя всередині українського суспільства та викликаючи збентеження світової спільноти.

Ключові слова: геополітика, кібер-простір, кібер-війни, веб-війни, Україна.